

Ugovor o osiguranju troškova pravne zaštite u cestovnom prometu

Belanić, Loris

Source / Izvornik: **Zbornik radova s međunarodne znanstveno-stručne konferencije Dani hrvatskog osiguranja 2014, 2014, 237 - 244**

Book chapter / Poglavlje u knjizi

Publication status / Verzija rada: **Published version / Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:118:909702>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-11**

PRAVRI

Pravni fakultet Faculty of Law

Sveučilište u Rijeci
University of Rijeka

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Law](#)
[- Repository University of Rijeka, Faculty of Law](#)

uniri DIGITALNA
KNJIŽNICA

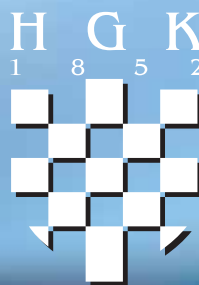

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

*Zbornik radova
s međunarodne
znanstveno-stručne
konferencije
Dani hrvatskog
osiguranja 2014.*

Hrvatski
ured za
osiguranje

HRVATSKA GOSPODARSKA
KOMORA

ZBORNİK RADOVA S MEĐUNARODNE
ZNAKSTVENO-STRUČNE KONFERENCIJE
Dani hrvatskog osiguranja 2014.

Izdavač:

Hrvatska gospodarska komora

Suizdavač:

Hrvatski ured za osiguranje

Za izdavača:

Luka Burilović

Za suizdavača:

mr.sc. Hrvoje Pauković

Urednici:

mr.sc. Sanja Ćorić

prof.dr.sc. Marijan Ćurković

mr.sc. Slaven Dobrić

dr.sc. Jakša Krišto

dr.sc. Mojca Piškurić

Recenzenti:

prof.dr.sc. Marijan Ćurković

dr.sc. Jakša Krišto

dr.sc. Mojca Piškurić

Dizajn, prijelom i tisak:

INTERGRAFIKA TTŽ, Zagreb

Naklada:

400 primjeraka

U Zagrebu, studeni 2014.

ISBN 978-953-7622-58-9

ISBN 978-953-55464-3-6

CIP zapis dostupan u računalnome katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 890060.

SADRŽAJ

Predgovor	5
-----------------	---

I. dio - Pravni okvir osiguranja – izabrane teme

<i>Ana Keglević</i> : Zajednički referentni okvir i europsko ugovorno pravo osiguranja	9
<i>Nives Grgurić</i> : Direktiva i Uredba Europskog parlamenta i Vijeća Europske unije o alternativnom i online načinu rješavanja potrošačkih sporova	23
<i>Vlatka Paškvalin Bošković</i> : Naknada štete u obliku novčane rente - zastara potraživanja - izgubljena napojnica	33
<i>Jasenko Marin</i> : Osiguranje u funkciji zaštite prava putnika i poslovanja putničkih prijevoznika	43
<i>Adriana Vincenca Padovan</i> : Klauzula tipa «claims made» u ugovoru o osiguranju odgovornosti brodograditelja po hrvatskom pravu	57

II. dio – Tržišno okruženje hrvatskog osiguranja i potencijal razvoja

<i>Miro Stipić, Hrvoje Stipić</i> : Hrvatsko osigurateljno tržište kao sastavnica tržišta Europske unije	71
<i>Tristan Šker</i> : Osiguranje u regiji	81
<i>Hrvoje Filipović</i> : Dohodovna elastičnost tržišne penetracije odabranih kategorija osiguranja	87
<i>Maja Mihelja Žaja, Drago Jakovčević, Mihovil Anđelinović</i> : Osigurateljni ciklus u Republici Hrvatskoj	95
<i>Jakša Krišto</i> : Regionalne specifičnosti Hrvatske i tržišni potencijal društava za osiguranje	105

III. dio - Suvremeno upravljanje u društvima za osiguranje

<i>Danijel Bara, Sanja Ćorić, Goran Jurišić</i> : Suvremeni modeli komunikacije društava za osiguranje i utjecaj na ponašanje potrošača	121
<i>Mirjana Babić</i> : Efikasnost intelektualnog kapitala i tržišni udio društava za osiguranje	133
<i>Mladen Meter</i> : Uloga kontrolinga u unapređenju menadžerskih izvještaja u osiguranju	141
<i>Silvije Orsag, Emil Mihalina</i> : Međuovisnost vrednovanja investicijskih instrumenata i investicijske aktivnosti osiguratelja u poziciji institucionalnih investitora	163
<i>Igor Mačina</i> : Upravljanje rizicima i kontrola rizika	175
<i>Dorana Tomac</i> : Uloga žene u osigurateljnoj industriji Republike Hrvatske	183
<i>Tea Klunić</i> : Osiguranje života za slučaj smrti kao instrument osiguranja stambenih kredita	189
<i>Drago Klobučar</i> : Je li all risks osiguranje stvarno all risks?	199
<i>Gordana Nikolić</i> : Model osiguranja odgovornosti logističkog operatora multimodalnog transporta	209
<i>Dinka Rajčić</i> : Detektivska djelatnost u otkrivanju i istraživanju prijevara u osiguranju	221

IV. dio - Okvir obveznih osiguranja od automobilske odgovornosti

<i>Marijan Ćurković</i> : Uvjeti za obvezno osiguranje od automobilske odgovornosti na liberaliziranom tržištu osiguranja	229
<i>Loris Belanić</i> : Ugovor o osiguranju troškova pravne zaštite u cestovnom prometu	237
<i>Berislav Matijević</i> : Lančani sudar – ne/prilika za osiguratelje i oštećenike	245
<i>Jelena Glavaš, Martina Putnik</i> : Regresna potraživanja Garancijskog fonda – odgovornost vlasnika neosiguranog vozila za isplatu regresnog duga	257

Loris Belanić
Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci
lorisb@pravri.hr

Izvorni znanstveni članak

UGOVOR O OSIGURANJU TROŠKOVA PRAVNE ZAŠTITE U CESTOVNOM PROMETU^{1*}

Ugovorom o osiguranju pravne zaštite (OPZ) osiguratelj preuzima obvezu pokrića raznih pravnih troškova (npr. sudski i odvjetnički troškovi) koji pogađaju osiguranika kada se nađe u situaciji da mu je potrebna pravna pomoć. Osigurateljsko pokriće troškova pravne zaštite ugovara se s obzirom na pojedine vrste pravnih odnosa, pravnih situacija ili područja (ne postoji generalno pokriće pravne zaštite). Jedno je od posebnih takvih područja i cestovni promet.

Osiguranjem pravne zaštite u cestovnom prometu pokriveni su rizici raznih pravnih troškova koji nastaju ostvarenjem prava u pravnim postupcima koji se odnose na promet i motorno vozilo (npr. sporovi u vezi s uporabom vozila, vlasništvom i obveznim pravima glede vozila, prometni prekršaji, kazneni postupci, upravni postupci glede vozila, vozačkih i prometnih dozvola, ovrha i dr.). U tom smislu osigurateljsko pokriće troškova pravne zaštite u cestovnom prometu treba promatrati kao samostalno osigurateljsko pokriće neovisno o postojanju pokrića iz osiguranja od autoodgovornosti i tzv. klauzula pravne zaštite koje se nalaze u uvjetima osiguranja AO.

U radu se uvodno govori o pojmu i svrsi ugovora o osiguranju troškova pravne zaštite općenito, a potom o nekim specifičnim pitanjima koja se odnose na osiguranje pravne zaštite u cestovnom prometu: osiguranicima, opsegu pokrića, isključenju iz osiguranja.

Ključne riječi: osiguranje pravne zaštite, ugovor o osiguranju, pravni troškovi, cestovni promet.

1. UVOD

Troškovi pravne zaštite ili troškovi ostvarivanja pravnih interesa predstavljaju iznose koji se mogu osigurati na temelju ugovora o osiguranju.² Osiguranje pravne zaštite³ (dalje: OPZ) posebna je grana imovinskog osiguranja u kojemu osiguratelj snosi troškove ostvarivanja pravnih interesa osiguranika u različitim pravnim postupcima pred nadležnim tijelima (najčešće sudovima, ali i u izvansudskim postupcima). Riječ je dakle o osiguranju u kojem osiguratelj umjesto osiguranika plaća troškove pravnog zastupanja i savjetovanja osiguranika u različitim pravnim postupcima (tj. troškove usluga odvjetnika), troškove različitih sudskih, upravnih ili drugih pristojbi, troškove vještačenja i ostalih dokaznih sredstava, kao i sve ostale pravne troškove koje je osiguranik dužan snositi u različitim postupcima pravne zaštite, odnosno postupcima u kojima osiguranik ostvaruje svoja prava ili pravne interese, ili u kojima ostvaruje obranu od tuđih zahtjeva (Ivanjko, 2005, 29; Ćurković, 1993, 22-23). Osiguranje pravne zaštite pokriva troškove aktivne i pasivne strane u postupku te pokriva pravne troškove neovisno o ishodu samog postupka, tj. neovisno o tome je li osiguranik (stranka) ostvario uspjeh u postupku ili nije.

Osiguranje (troškova) pravne zaštite nastaje na temelju ugovora o osiguranju, kao ugovora kojim se osiguratelj obvezuje isplatiti troškove pravne zaštite osiguraniku (ili korisniku osiguranja) iz svote osiguranja kada nastupi osigurani slučaj (tj. potreba za pravnom zaštitom interesa osiguranika), a ugovaratelj osiguranja obvezuje se platiti premiju osiguranja (Poltera, 1999, 11). Takva bi definicija ugovora o osiguranju pravne zaštite proizlazila i iz opće definicije ugovora o osiguranju iz čl. 921 ZOO-a.⁴

Neposredna svrha OPZ-a bila bi preuzimanje rizika nastanka pravnih troškova, odnosno troškova pravnog spora kao određene pravne situacije u kojoj se javlja potreba za pravnom pomoći osiguraniku. Posredna je svrha OPZ-a olakšavanje osiguranicima ostvarivanje pravnih interesa pred nadležnim tijelima time što će se iz osigurateljskog pokrića „financirati“

¹ * Rad je napisan u sklopu projekta „Zaštita korisnika na hrvatskom i europskom tržištu financijskih usluga“ (Br. 13.08.1.2.01). kojeg financira Sveučilište u Rijeci.

² Prema čl. 6., toč. 17. Pravilnika o rasporedu vrsta i rizika po skupinama i vrstama osiguranja (NN, br. 139/06.), troškovi odvjetnika i druge troškove sudskog postupka (pravni troškovi) predstavljaju predmet osiguranje pravne zaštite.

³ Legal Expenses Insurance (engl.), Rechtsschutzversicherung (njem.), assicurazione di tutela legale (tal.), l'assurance de protection juridique (franc.).

⁴ NN, br. 35/05., 41/08. i 125/11. Čl. 921. ZOO-a glasi: „Ugovorom o osiguranju osiguratelj se obvezuje ugovaratelju osiguranja isplatiti osiguraniku ili korisniku osiguranja osigurninu ako nastane osigurani slučaj, a ugovaratelj se osiguranja obvezuje osiguratelju platiti premiju osiguranja“.

pravni troškovi. Na taj se način omogućuje osiguraniku da sudjeluje u pravnim postupcima u kojima se odlučuje o njegovim pravima i interesima bez financijskog opterećenja njegova imovinskog stanja, i to neovisno o ishodu takvog postupka.

Osiguranje pravne zaštite, kao i neka druga osiguranja (npr. osiguranje od odgovornosti), izgrađeno je na načelu specijalnosti osiguranih rizika (*Spezialität des versicherten Risikos*). To znači da ne postoji neko opće osiguranje pravne zaštite koje pokriva sve pravne troškove u svim situacijama kada je osiguraniku pravne zaštite potrebno snositi troškove pravne zaštite (načelo univerzalnosti ili totaliteta, *Prinzip der Universalität, Totalität*), već ono pokriva troškove pravne zaštite samo u pojedinim, posebno ugovorenim pravnim odnosima, područjima ili pravnim situacijama u kojima se osiguranik može naći kada mu je potrebna pravna zaštita, odnosno pravna pomoć. Zato što bi u tzv. općem OPZ-u bilo teško procijeniti osigurani rizik, a premija osiguranja bila bi vrlo visoka te je većina osiguranika ne bi mogla podnijeti (Harbauer, 2004, 579).

Stoga su se u osigurateljskoj praksi razvili pojedini tipovi ili vrste ugovora o OPZ-u kojima se osiguravaju troškovi pravne zaštite prema određenim osobama, svojstvima tih osoba, pravnim područjima te područjima ljudske djelatnosti, koji čine samostalno ili u međusobnoj kombinaciji, pojedinu vrstu OPZ-a (tzv. *Leistungsart*). Broj pojedinih vrsta OPZ-a nije ograničen te se stalno pojavljuju nove vrste, ovisno o tomu kako se razvijaju pojedine vrste ljudske djelatnosti u kojima se javlja potreba pravne zaštite te postoji li za tim novim vrstama OPZ-a potreba na tržištu osiguranja (Harbauer, 2004, 580). Osiguranje pravne zaštite u cestovnom prometu predstavlja jednu od takvih pojedinih vrsta pokriva osiguranja pravne zaštite.

Osigurateljsko pokriće troškova pravne zaštite u cestovnom prometu potrebno je razlikovati od tzv. klauzula pravne zaštite u osiguranju od autoodgovornosti. Osiguranje pravne zaštite je samostalno osigurateljsko pokriće koje nastaje na temelju zasebnog ugovora o osiguranju. Obveza osiguratelja pravne zaštite o kojoj je ovdje riječ postoji neovisno o postojanju pokrivača iz ugovora o osiguranju od autoodgovornosti. To nadalje znači da moramo razlikovati osiguranje pravne zaštite u cestovnom prometu od tzv. klauzula pravne zaštite u uvjetima osiguranja od autoodgovornosti (koja je načelno predviđena i čl. 964., st. 2. ZOO-a) prema kojoj osiguratelj od odgovornosti snosi, u granicama iznosa osiguranja, troškove spora i druge opravdane troškove radi utvrđivanja osiguranikove odgovornosti. Obveza osiguratelja od odgovornosti na pravnu zaštitu svog osiguranika je akcesorne naravi jer proizlazi iz ugovora o osiguranju od autoodgovornosti, a ne iz samostalnog ugovora o osiguranju pravne zaštite. Osim toga, osiguratelj od odgovornosti imao bi obvezu pružanja pravne zaštite osiguraniku samo kada bi se protiv njega (osiguranika) vodila parnica radi naknade štete. S druge strane obveza osiguratelja pravne zaštite da snosi pravne troškove postojala bi u svim situacijama kada je osiguraniku potrebna pravna pomoć, neovisno o tome radi li se o naknadi štete ili nekoj drugoj spornoj situaciji te je li osiguranik tužena strana ili se pojavljuje kao tužitelj. Ali temeljna je obveza osiguratelja od odgovornosti naknada štete za koju je odgovoran osiguranik, dok osiguratelj pravne zaštite ima obvezu samo glede snošenja pravnih troškova, a ne i isplate materijalno-pravnih zahtjeva protivnika osiguranika (kao što to primjerice može biti i zahtjev za naknadu štete).

2. UGOVOR O OSIGURANJU PRAVNE ZAŠTITE U PROMETNIM STVARIMA (U CESTOVNOM PROMETU)

OPZ-om u prometu pokriveni rizici snošenja raznih troškova povezanih s ostvarenjem ili obranom prava u pravnim postupcima povezanim s prometom i motornim vozilom (Lui, 1990, 55-56). Moguće je razlikovati više pojavnih oblika pokrivača OPZ-a u prometnim stvarima.

Ono se najprije javlja u obliku u kojem osobe osiguranika pravne zaštite u prometnim stvarima imaju položaj vlasnika vozila ili ovlaštenog korisnika vozila (tzv. pravna zaštita – vlasnik/korisnik, *Verkehrs-Rechtsschutz*). U takvom obliku pokrivača OPZ-a u prometnim stvarima u polici osiguranja moraju biti navedene i točno označene osobe vlasnika vozila ili ovlaštenog korisnika vozila jer se osiguranje sklapa s obzirom na njih kao osigurane osobe. Osigurateljsko pokriće proširuje se i na osobe koje se u njihovim vozilima prevoze: a) suputnici u vozilima namijenjenim za privatni prijevoz te b) putnici u vozilima namijenjenim za javni prijevoz putnika. Osoba vozača koja upravlja vozilom čiji je vlasnik ili ovlašten korisnik osiguranik pravne zaštite u prometnim stvarima također ulazi u krug osiguranih osoba. Nadalje, moguće je predvidjeti uvjetima osiguranja da vlasnik ili ovlašten korisnik vozila kao osiguranici budu pokriveni osigurateljskom zaštitom u snošenju pravnih troškova u prometu ako se pojave i kao osobe izvan vozila (npr. kao pješaci ili biciklisti). Broj i vrsta vozila, koja su u vlasništvu ili u posjedu osiguranika, bitni su za određivanje visine premije, ali se polica osiguranja ne sklapa u odnosu na postojeća vozila, već samo postoji dužnost osiguranika da nakon promjene broja i vrste vozila tu činjenicu prijavi osiguratelju (Harbauer, 2004, 651). Sama prijava promjene broja i vrste vozila ima deklaratoran učinak jer se osigurateljsko pokriće automatski proširuje i u pogledu uporabe i korištenja novih i drugih vozila čim se ona nađu u vlasništvu ili u posjedu osiguranika (vlasnika i ovlaštenog korisnika), a osigurateljsko pokriće prestaje u pogledu onih vozila koja prestaju biti u vlasništvu ili nisu više u posjedu osiguranika.

Kao drugi način u kojemu se OPZ može pojaviti u prometnim stvarima jest kada se ono promatra sa stajališta samog vozila u pogledu kojeg je ugovoreno pokrivanje OPZ (tzv. pravna zaštita – vozilo, *Fahrzeug-Rechtsschutz*). Tada se ugovor o OPZ-u sklapa samo u pogledu točno određenog vozila te se to vozilo unosi po svojim identifikacijskim oznakama u policu osiguranja. Kao osiguranici, ovdje se također javljaju vlasnici vozila i njegovi ovlašteni korisnici (što su osobe koje posjeduju vozilo po posebnom pravnom temelju poput zakupca, posudovnika i dr.), ali oni gube svojstvo osiguranika otuđenjem vozila (Harbauer, 2004, 709). S druge strane, onaj tko postane vlasnik takvog vozila ili njegov ovlašteni posjednik stječe položaj osiguranika. I u ovom obliku OPZ-a u prometnim stvarima osigurateljska zaštita se proteže i na osobe koje se prevoze vozilom, kao putnici ili sputnici, kao i na vozače. Ne obuhvaća osobe izvan vozila, dakle pješake i bicikliste.

Konačno, kao treći način OPZ-a u prometnim stvarima jest kada se kao osiguranik javlja osoba koja često ili stalno, privatno ili poslovno upravlja tuđim vozilima, odnosno vozilima koja nisu u njezinu vlasništvu (Harbauer, 2004, 719). Dakle, riječ je o situaciji kada je osiguranik u položaju vozača tuđeg vozila (tzv. pravna zaštita – vozač, *Fahrer-Rechtsschutz*). Takvo osiguranje osobito je pogodno za one koji nemaju vlastito vozilo ili ga imaju, ali se ne žele osigurati u pogledu pravnih troškova koji mogu nastati u vezi s upravljanjem tim vozilom jer često voze tuđa vozila. Pogodno je i za poduzeća koja na taj način mogu osigurati svoje zaposlenike koji su vozači njihovih vozila (Van Bühren, Plote, 2007, 231). Moguće je i proširenje ovog osigurateljskog pokrivanja i na putnike u javnom prijevozu, pješake i bicikliste. U pogledu pješaka i biciklista pokrivaju se pravni troškovi koji nastaju samo radi ostvarivanja zahtjeva za naknadu štete te troškovi zastupanja u prekršajnom i kaznenom postupku. Kazneno djelo, prekršaj ili štetni događaj moraju biti u vezi s prometnom aktivnošću pješaka i biciklista da bi se mogao takav događaj tretirati kao osigurani slučaj u OPZ-u u prometnim stvarima.

Osigurateljsko pokrivanje u svim opisanim oblicima OPZ-a u cestovnom prometu odnosi se na sva vozila koja se kreću snagom vlastita motora te na priključna vozila (Harbauer, 2004, 667).

3. OPSEG POKRIĆA OPZ-A U CESTOVNOM PROMETU

Opseg pokrivanja iz OPZ-a u prometnim stvarima proteže se na: a) područje naknade štete iz prometnih delikata, b) područje obveznopravnih ugovora i stvarnopravnih odnosa u pogledu motornih vozila, c) područje prometnih kaznenih djela i prekršaja, d) područje različitih (u pravilu upravnih) postupaka koji se odnose na vozačke dozvole te e) područje poreznopravnih i drugih javnopravno-financijskih pitanja u pogledu motornih vozila. No uvažavajući posebne potrebe osiguranika, moguće je da se osigurateljska zaštita koncentrira na samo neka od navedenih pravnih područja, odnosno da ne treba obuhvaćati sva navedena područja, već su moguće razne kombinacije osigurateljskog pokrivanja iz navedenih pravnih područja u skladu sa željama i potrebama osiguranika.

U pogledu naknade štete, pokrivanje OPZ-a odnosi se na snošenje pravnih troškova koji nastaju na strani tužitelja (oštećenika) u postupcima u kojima se odlučuje o zahtjevu za naknadu štete nastale uporabom motornog vozila, a ne na snošenje pravnih troškova za obranu odgovorne osobe od odštetnih zahtjeva jer je to zadaća osiguranja od odgovornosti u području prometa (Harbauer, 2004, 590). Osigurateljska zaštita u ovom pravnom području postoji kada osiguranik u navedenim svojstvima vlasnika vozila, ovlaštenog posjednika, sputnika, pješaka, biciklista, ili pak u svojstvu putnika kao suosiguranice osobe, istakne prema štetniku zahtjev za naknadu štete po nastanku štetnog događaja koji predstavlja nastup osiguranog slučaja (Harbauer, 2004, 671).

Kao obveznopravni ugovori koji se odnose na motorna vozila, a u pogledu kojih postoji osigurateljska zaštita, dolaze u obzir kupoprodajni ugovori, ugovori o čuvanju vozila, ugovori o popravku vozila, ugovor o najmu te ugovori o financiranju kupnje ili upotrebe vozila (Van Bühren, Plote, 2007, 225). OPZ-om se pokrivaju pravni troškovi nastali iz sporova koji se vode u vezi s takvim ugovorima u pogledu isticanja zahtjeva iz takvih ugovora te u pogledu obrane od zahtjeva koji proizlaze iz takvih ugovora. Istim pokrivanjem pokrivaju se i pravni troškovi iz sporova koji se odnose na pravo vlasništva motornog vozila, ali i u pogledu ostalih stvarnopravnih odnosa (npr. založno pravo, fiducijarno vlasništvo), uključujući i posjedovne parnice (Harbauer, 2004, 622-623).

U osigurateljsko pokrivanje OPZ-a u prometnim stvarima spadaju i pravni troškovi koji nastaju zbog vođenja kaznenog ili prekršajnog postupka protiv osiguranika kao sudionika u prometu zbog povrede prometnih propisa. Zahtjeva se da se navedeni kazneni ili prekršajni postupci vode upravo zbog povrede prometnih propisa. Ako se kaznenim djelom ili prekršajem osim prometnih propisa povrijede i neki drugi propisi koji nisu prometnog karaktera, odnosno ako se u jednom prekršajnom ili kaznenom postupku odlučuje i o kaznenim djelima i prekršajima koji ne nastaju povredom prometnih propisa, tada pravni troškovi koji nastaju vođenjem takvih kaznenih ili prekršajnih postupaka ne spadaju u osigurateljsko pokrivanje (Harbauer, 2004, 682). Moguće je ugovoriti i franšizu, tj. da pravni troškovi iz osigurateljskog pokrivanja pokrivaju samo prekršaje koji imaju zapriječenu novčanu kaznu iznad određenog iznosa.

Osigurateljska zaštita postoji i kada se osiguranik u svojstvu vozača, ili pak vlasnika, ili ovlaštenog posjednika vozila nađe u situaciji da nadležno tijelo odlučuje o oduzimanju, ograničavanju ili produživanju njegove vozačke dozvole, pri čemu mogu nastati određeni pravni troškovi (troškovi postupka i pravne pomoći) (Harbauer, 2004, 685).

Osigurateljsko pokrće pravnih troškova može se odnositi i na ostvarivanje pravnih interesa iz poreznopravnih pitanja, odnosno pitanja plaćanja poreza i drugih financijskih javnopravnih davanja (carine i sl.) u pogledu motornih vozila o kojima se odlučuje u raznim upravnim postupcima.

4. OSIGURANICI OPZ-A U PROMETNIM STVARIMA

4.1. Vlasnik vozila

Osigurateljska zaštita u prometnim stvarima postoji kada osiguranik u trenutku nastupa osiguranog slučaja ima položaj vlasnika vozila. Za ocjenu je li netko vlasnik vozila ili ne primjenjuju se opća pravila građanskog prava o stjecanju vlasništva na pokretnim stvarima, pri čemu je, da bi se imalo položaj osiguranika pravne zaštite u prometnim stvarima, dovoljan i sam položaj suvlasnika (Harbauer, 2004, 656). Sam položaj vlasnika odnosno suvlasnika može se dokazati i posebnim ispravama (primjerice knjižica vozila i dr.).

Ako je kojim slučajem vozilo kupljeno pod pridržajem prava vlasništva (čl. 462. ZOO-a) ili je vlasništvo nad vozilom preneseno trećoj osobi radi osiguranja potraživanja te treće osobe, tada osiguranik nema položaj vlasnika, te shodno tome sve dok kupoprodajna cijena ne bude potpuno isplaćena ili sve dok tražbina ne bude potpuno vraćena, osiguranik, budući da nije vlasnik do tog trenutka, neće ni do tog trenutka moći uživati osigurateljsku zaštitu. No ipak se ostavlja mogućnost da u toj situaciji osiguranik ima položaj ovlaštenog posjednika vozila te tako onda može u svojstvu ovlaštenog posjednika vozila uživati osigurateljsku zaštitu.

4.2. Ovlašteni posjednik vozila

Osigurateljska zaštita u prometnim stvarima postoji i kad osiguranik ima položaj ovlaštenog posjednika. Posjednikom vozila smatra se osoba koja u vlastito ime i za vlastiti račun upotrebljava vozilo i njime se koristi te snosi sve potrebne troškove u vezi s vozilom. Ovlašteni posjednik vozila je onaj koji, osim što ispunjava sve navedene pretpostavke da bude posjednik vozila, dodatno još ima i ovlaštenje od vlasnika vozila za njegovu uporabu i korištenje (Harbauer, 2004, 656). Tako se, osim vlasnika vozila, ovlaštenim posjednikom smatra i zakupac, najmoprimac, posudovnik, leasing primatelj i druge osobe koje na posebnom pravnom temelju imaju pravo posjedovati vozilo. U ovlaštenog bi posjednika spadali i tzv. tehnički posjednici, a to su vođitelji nekog voznog parka na koje je vlasnik tog parka ili neki drugi ovlašteni posjednik prenio ovlast upravljanja tim voznim parkom u skladu s pravilima struke i propisima.

4.3. Suputnik u vozilu

Osiguranje pravne zaštite u prometnim stvarima postoji i u korist osiguranika koji ima položaj suputnika u vozilu u trenutku nastanka osiguranog slučaja. Suputnika možemo definirati kao osobu koja se nalazi u ili na vozilu sa znanjem i voljom osobe ovlaštene na uporabu vozila ili je njezin prijevoz u uzročnoj vezi s uporabom vozila (primjerice ulaženje i izlaženje iz vozila) (Van Bühren, Plote, 2007, 221). Kao uvjet za postojanje osigurateljske zaštite zahtijeva se da se osiguranik kao suputnik nalazi u svom vlastitom vozilu ili u vozilu čiji je ovlašteni posjednik. Za postojanje osigurateljske zaštite ako se nalazi u tuđem vozilu, potrebno je u pravilu takvo pokrće dodatno ugovoriti. Svojstvo osiguranika kao suputnika započinje s radnjama koje služe za ulaženje, a prestaje s radnjama koje služe za izlaženje iz vozila. Tako se položaj suputnika dobiva već pri otvaranju vrata vozila, a gubi se izlaskom osiguranika iz vozila na čvrsto tlo i zatvaranjem vrata vozila (Harbauer, 2004, 658).

Od osiguranika s položajem suputnika u vozilu, koje nije javno prijevozno sredstvo, trebalo bi razlikovati osiguranike kao putnike koji se voze javnim prometnim sredstvima. Takvi osiguranici-putnici imaju uže osigurateljsko pokrće nego suputnici, a pritom nije bitno da je putnik platio određeni iznos za vožnju navedenim sredstvima (Harbauer, 2004, 664).

4.4. Vozač vozila

Kada je osiguranik u položaju vozača vozila, također ima pravo na osigurateljsko pokrće iz OPZ-a. Vozačem vozila smatra se osoba koja vlastitom voljom i vlastitom odgovornošću stavlja u pogon, upravlja i zaustavlja neko vozilo, kao i osoba koja upravlja vozilom u skladu s uputama vlasnika odnosno ovlaštenog posjednika vozila. Dakle za položaj vozača

odlučujuće je ima li neka osoba neposrednu upravljačku vlast glede vozila (Harbauer, 2004, 658). Moguće je i da više osoba bude istodobno u položaju vozača ako jedna primjerice upravlja volanom, a druga kočnicama ili kuplungom, a vozačem se smatra i osoba koja upravlja volanom i kočnicama vozila koje se vuče drugim vozilom. Osigurateljska zaštita odnosi se samo na upravljanje vozilom i radnje koje su uobičajeno u neposrednoj vezi s upravljanjem, što znači da se ona ne odnosi na pranje i popravljavanje vozila (dakle osoba koja popravlja ili pere vozilo ne smatra se vozačem), ali se primjerice odnosi na točenje goriva u vozilo, otvaranje i zatvaranje garažnih vrata te izlaženja iz vozila (Van Bühren, Plote, 2007, 222).

Da bi se osiguranik kao vozač mogao koristiti osigurateljskom zaštitom, on mora s jedne strane biti i tzv. ovlašteni vozač, odnosno da je takvo ovlaštenje dobio od vlasnika vozila ili ovlaštenog posjednika vozila, a s druge mora imati odgovarajuću vozačku dozvolu za upravljanje vozilom izdanu od nadležnog tijela (Harbauer, 2004, 661). Dakle kada vozač upravlja vozilom koje je primjerice ukrao ili je prešutio da ima zabranu upravljanja vozilom, odnosno da nema odgovarajuću dozvolu, tada ne postoji pokriće OPZ-a.

Ako položaj osiguranika kao vozača usporedimo sa sva tri pojavna oblika OPZ-a u prometnim stvarima (*supra* 2), tada u okviru tzv. *pravne zaštite - vlasnik/korisnik vozač* ima položaj osigurane osobe kada upravlja vozilom po ovlaštenju vlasnika ili ovlaštenog posjednika vozila. U okviru tzv. *pravne zaštite - vozilo* bilo koja osoba koja kao vozač upravlja vozilom u pogledu kojeg postoji osigurateljsko pokriće ima položaj osigurane osobe, a u okviru tzv. *pravne zaštite - vozač* osigurana je osoba sam vozač koji upravlja bilo kojim tuđim vozilom (nije potrebno postojanje osigurateljskog pokrića u pogledu vozila).

4.5. Osobe izvan vozila (nemotorizirani sudionici cestovnog prometa)

Osobe izvan vozila, kao osiguranici pravne zaštite u prometnim stvarima mogu se javiti **pješaci** i **biciklisti**, tzv. nemotorizirani sudionici prometa. Pješaci i biciklisti kao osiguranici imaju ipak uži opseg pokrića nego ostale navedene osobe, odnosno pokrivaju im se pravni troškovi koji nastaju samo radi ostvarivanja zahtjeva za naknadu štete, troškovi zastupanja u prekršajnom i kaznenom postupku. Kazneno djelo, prekršaj ili štetni događaj moraju biti u vezi s prometnom aktivnošću pješaka i biciklista da bi se mogao takav događaj tretirati kao osigurani slučaj u OPZ-u u prometnim stvarima.⁵

Sam pojam pješaka nije posebno određen, već je za njegovo određivanje dovoljno shvaćanje pojma pješaka u svakodnevnom jeziku. Pri tome je bitno da pješak, kao osiguranik pravne zaštite, sudjeluje u prometu u bilo kojem obliku. To uključuje sudjelovanje u prometu na javnim prometnicama i javnim površinama, ali osiguranik ima položaj pješaka i kada se kreće privatnim površinama pogodnim za odvijanje prometa. Osiguranik gubi položaj pješaka, a time i osigurateljsko pokriće, kada se isključi iz sudjelovanja u prometu, primjerice ulaskom u zgrade, ili kada se bavi nekom sportskom aktivnošću na javnim (ili i privatnim) površinama pogodnim za odvijanje prometa, poput trčanja, džogiranja, skateboardanja, kotrljanja i sl. Čim osoba osiguranika izađe iz zgrade i uključi se u promet ili čim prestane s obavljanjem sportskih aktivnostima, dolazi u položaj pješaka i ponovno potpada pod osigurateljsko pokriće. Za bicikliste vrijedi ono što je rečeno i za pješake. Nema posebnog definiranja pojma biciklista, s naglaskom da se osoba koja gura bicikl smatra pješakom, a ne biciklistom.

5. POSEBNO O ODREĐENJU VOZILA U OPZ-U U CESTOVNOM PROMETU

Osigurateljsko pokriće u svim oblicima OPZ-a u prometnim stvarima postoji samo ako se vozila, koja su u vlasništvu ili posjedu osiguranika, ili kojima se prevoze putnici, kreću snagom vlastita motora (Harbauer, 2004, 667). Osigurateljsko pokriće odnosilo bi se na sve vrste vozila cestovnih vozila koja se kreću snagom vlastita motora, a osigurateljsko pokriće odnosi se i na priključna vozila koja se priključuju tim vozilima.

Motorno vozilo ne treba se nužno kretati na kotačima, već je moguće da se ono kreće i na saonicama (skijama), gusjenicama, tračnicama, da bi vlasnici ili ovlašteni posjednici, kao i putnici i suputnici u takvom vozilu, bili obuhvaćeni osigurateljskom zaštitom osiguranika.

6. GUBITAK PRAVA IZ OSIGURATELJSKOG POKRIĆA

U uvjetima osiguranja mogu biti propisani i razlozi gubitka prava iz pokrića OPZ-a u cestovnom prometu. Ovdje navodimo neke najvažnije razloge kao što su: a) vožnja bez vozačke dozvole (ili određena ograničenja u pogledu vozačke dozvole, oduzeta vozačka dozvola i sl.), b) upotreba vozila koje nema prometnu dozvolu i c) neovlaštena vožnja. Radi

⁵ Tako se ne bi kao osigurani slučaj mogao smatrati štetni događaj nastao požarom koji je prouzrokovan opuškom cigarete koji je pješak bacio pri šetnji (Harbauer, 2004, 664).

se zapravo o obvezama osiguranika na određeno ponašanje (vožnja uz valjanu vozačku dozvolu, postojanje prometne dozvole za motorno vozilo i da vožnja bude ovlaštena) pa njihova povreda dovodi do oslobođenja osiguratelja od obveze prema osiguraniku (Böhme, 340). Svrha je takvih odredbi smanjenje opasnosti odnosno rizika prije nastupa osiguranog slučaja. Kao dodatna pretpostavka za gubitak prava iz osiguranja traži se postojanje adekvatne uzročne veze između skrivljenog ponašanja (vožnja bez vozačke dozvole, nepostojanje prometne dozvole, neovlaštena vožnja) i nastalog osiguranog slučaja. Međutim ta se veza uvijek pretpostavlja, odnosno osiguranik mora dokazati da takva adekvatna veza ne postoji, tj. da skrivljeno ponašanje osiguranika nije dovelo do nastanka određenih pravnih troškova koje mora snositi osiguratelj. S druge je strane osiguratelju dovoljno dokazati objektivnu povredu spomenutih obveza da bi se oslobodio od obveza snošenja pravnih troškova prema osiguraniku.

7. UTJECAJ STJECANJA NOVIH I OTUĐENJA POSTOJEĆIH VOZILA NA POSTOJANJE POKRIĆA

Pri svakoj bi promjeni vozila osiguranik imao obvezu prijaviti osiguratelju stjecanje novog ili otuđenje postojećeg vozila kako bi osiguratelj mogao pravilno procijeniti novonastali rizik (Harbauer, 2004, 704). Ako osiguranik zanemari ovu obvezu, a nastupi osigurani slučaj, tada bi se osiguratelj oslobodio obveze prema osiguraniku.

Ako osiguranik otuđi postojeće vozilo (odnosno izgubi položaj ovlaštenog posjednika u pogledu postojećeg vozila), a istodobno stekne i novo vozilo (ili postane njegov ovlašten posjednik), tada bi se osigurateljska zaštita protezala i na to novo vozilo. Ako osiguranik uz postojeće vozilo postane vlasnikom ili ovlaštenim posjednikom i nekog drugog vozila, tada se osigurateljska zaštita proširuje i u pogledu novog vozila. No ako osiguranik odluči zadržati postojeće i naknado stečeno vozilo, tada se smatra da je riječ o povećanju rizika te se shodno tomu treba uplatiti i dodatna premija.

U slučaju da osiguranik kao vlasnik vozila otuđi vozilo ili ako izgubi položaj ovlaštenog posjednika vozila, a u određenom roku naknadno ne stekne novo vozilo, ili ne postane ovlašten posjednik drugog vozila, tada je riječ o djelomičnom smanjenju rizika te se osigurateljska zaštita ograničuje samo na svojstvo osiguranika kao pješaka (biciklista) ili vozača tuđeg vozila, a premija prema osiguratelju tada se smanjuje u odgovarajućem iznosu.

8. POSEBNO O OPZ-U U PROMETNIM STVARIMA ZA TRANSPORTNA PODUZEĆA

Za transportna poduzeća osigurateljska praksa nudi mogućnost sklapanja posebnog osigurateljskog pokrića pravnih troškova u cestovnom prometu. Osigurateljska zaštita ugovara se za sve vozače kao zaposlenike transportnog poduzeća u izvršavanju radnih dužnosti koje se odnose na djelatnost prijevoza transportnog poduzeća (Harbauer, 2004, 723). Riječ je zapravo o osiguranju za tuđi račun (čl. 929. ZOO-a) kojim poduzeće kao ugovaratelj osiguranja sklapa ugovor o OPZ-u u prometnim stvarima u korist svih svojih zaposlenika kao vozača (Van Bühren, Plote, 2007, 231). Premija osiguranja izračunava se prema broju osiguranih vozača, pa shodno tomu postoji i obveza poduzeća na prijavu svakog vozača koji će biti pokriven osigurateljskim pokrićem.

9. SPECIFIČNE OBVEZE OSIGURANIKA PREMA OSIGURATELJU PRAVNE ZAŠTITE U CESTOVNOM PROMETU

Na kraju još da spomenemo neka specifična prava i obveze koje osiguranik ima prema osiguratelju pravne zaštite u cestovnom prometu.

Prije svega potrebno je spomenuti specifično pravo osiguranika na slobodan izbor odvjetnika (tj. pravnog zastupnika) koji će ga zastupati u eventualnim pravnim postupcima. Osiguraniku se dopušta da izabere odvjetnika od svog povjerenja. Cilj je tog prava da se maksimalno zaštite interesi osiguranika pravne zaštite, odnosno njegova neovisnost u vođenju pravnih postupaka u odnosu na osiguratelja pravne zaštite. Osiguratelj ne bi smio uvjetovati pokriće izborom određenog odvjetnika kojeg predlaže sam osiguratelj. Pravo na slobodan izbor odvjetnika osiguraniku pravne zaštite izričito priznaje čl. 89., st. 4. Zakona o osiguranju.

U pogledu obveza osiguranika svakako je potrebno navesti obvezu potpunog i istinitog obavještanja osiguratelja o svim bitnim činjenicama osiguranog slučaja (tzv. obveza informiranja). Osiguranik bi morao prijaviti sve okolnosti, tj. i one okolnosti i činjenice koje mu ne idu u prilog i koje kao takve ne bi naveo u svojoj obrani.

Zatim bi tu postojala obveza suradnje osiguranika s osigurateljem, prema kojoj osiguranik ima obvezu navođenja (prijave) svih dokazna sredstva te njihovo dostavljanje na raspolaganje osiguratelju po njegovu zahtjevu, kao i obvezu

redovitog obavještanja osiguratelja o stanju stvari i tijeku postupka. Ovdje bi spadala i obveza osiguranika da od osiguratelja pribavi odobrenje za ulaganje pojedinog pravnog sredstva ili poduzimanja pojedine procesne radnje radi održavanja nastalih pravnih troškova što je moguće nižima, odnosno da se snose samo oni pravi troškovi koji su doista nužni i potrebni za ostvarivanje pravnih interesa osiguranika.

Konačno, postoji i opća obveza propuštanja svih onih radnji koje mogu dovesti do povećanja troškova ili do njihove otežane naknade od protivne strane, odnosno obveza poduzimanja takvih radnji koje dovode do smanjenja pravnih troškova. Primjerice pobijanje pogrešne sudske odluke koja se odnosi na naknadu i visinu troškova postupka. Zatim poduzimanje radnji kojima se prigovara na previsoku postavljenu vrijednost predmeta spora te poduzimanje radnji u skladu sa savjesnim korištenjem procesnih ovlaštenja, tj. da se s „jeftinijim“ procesnim radnjama ostvaruje isti cilj.

10. ZAKLJUČAK

Osiguranje pravne zaštite u cestovnom prometu predstavlja samostalno osigurateljsko pokriće koje je neovisno o postojanju pokrića iz osiguranja od autoodgovornosti. Pokriće iz OPZ-a u cestovnom prometu može se vezati s: 1) vlasnikom/ovlaštenim korisnikom vozila, 2) samim vozilom, te 3) osobom vozača (vozač uživa osigurateljsku zaštitu neovisno o tome čijim vozilom upravlja, svojim ili tuđim). Različiti oblici pokrića OPZ-a u cestovnom prometu omogućuju osiguraniku da izabere onaj oblik koji najviše odgovara njegovim potrebama. Svakako da se daljnjim razvojem tržišta mogu pojaviti i daljnji oblici pokrića ove vrste OPZ-a.

Pokriće OPZ-a u cestovnom prometu mora biti formirano tako da pruži potpunu zaštitu osiguranicima. Dakle osim pokrića pravnih troškova u vezi s rješavanjem zahtjeva za naknadu štete nastalih motornim vozilom u pogonu (što je naročito pogodno za osiguranika pravne zaštite koji kao tužitelj zahtijeva naknadu štete koju je pretrpio motornim vozilom u pogonu), pokriće pravnih troškova mora se odnositi i na sve ostale pravne situacije u kojima se javlja potreba za pravnom pomoći osiguraniku (pravna zaštita u vlasničkopравnim sporovima, pokriće pravnih troškova u pogledu sporova iz ugovora o prodaji, uporabi, iskorištavanju i održavanju vozila, obrana u prekršajnim i kaznenim postupcima, poreznim i upravnim postupcima u vezi s vozilima, vozačkom dozvolom i dr.).

Osim vlasnika, ovlaštenog korisnika i vozača vozila radi pružanja potpune pravne zaštite preporučuje se da se u osigurateljsko pokriće uključe i osobe koje su članovi njihovih obitelji, njihovi zaposlenici, ako su ovlašteni na uporabu vozila i dr.

Na kraju valja napomenuti da osiguranici u OPZ-u imaju i pravo na slobodan izbor odvjetnika/pravnog zastupnika u sporovima. Osiguranik izabire odvjetnika kao pravnog zastupnika u kojeg ima najviše povjerenja, jer je osiguranik gospodar parnice, a ne osiguratelj. Prijedlozi glede izbora odvjetnika od osiguratelja neobvezujući su za osiguranika.

LITERATURA:

- Böhme, W. (2007). Allgemeine Bedingungen für die Rechtsschutzversicherung (ARB), Kommenar, 12. Aufl., Karlsruhe: Verlag Versicherungswirtschaft.
- Van Bühren, H., Plote, H. (2007). ARB Rechtsschutzversicherung Kommentar, München: Verlag C. H. Beck.
- Ćurković, M. (1993). Osiguranje pravne zaštite, *Osiguranje i privreda*, 33 (5), 22-25
- Harbauer, W. (2004). *Rechtsschutzversicherung, Kommentar zu den Allgemeinen Bedingungen für die Rechtsschutzversicherung (ARB 75 und ARB 94/2000)*, 7. völlig neu bearbeitete Aufl., München: Verlag C. H. Beck.
- Ivanjko, Š. (2005). Osiguranje pravne zaštite. U: *Zbornik radova Aktualnosti građanskog i trgovačkog zakonodavstva i pravne prakse*, (str. 39-49), br. 3., Mostar: Pravni fakultet Sveučilišta u Mostaru.
- Lui, A. (1990). Osiguranje pravne zaštite u prometu te zaštitno pismo u prometu, *Osiguranje i privreda*, 30 (4-5), 55-58
- Poltera, D., (1999.) *Rechtsschutzversicherungsvertrag und das Verfahren bei Meinungsverschiedenheiten in der Schadenabwicklung*, St. Gallen, Niedermann Druck AG.

PRAVNI IZVORI:

1. Zakon o obveznim odnosima (ZOO), NN, br. 35/05, 41/08, 125/11
2. Zakon o osiguranju, NN, br. 151/05, 87/08, 82/09, 54/13, 94/14.
3. Pravilnik o rasporedu vrsta i rizika po skupinama i vrstama osiguranja, NN, br. 139/06.

Loris Belanić, PhD, Assistant Professor,
University of Rijeka, Faculty of Law, Croatia

LEGAL EXPENSES INSURANCE CONTRACT IN ROAD TRAFFIC

By entering into a Legal Expenses Insurance (LEI) Contract, the insurer undertakes to settle any legal expenses (e.g. court costs and attorney's fees) the insured may have when in need of legal protection. Given that legal expenses insurance does not provide general coverage, different kinds of legal relationships, legal situations and fields require different forms of legal expenses insurance coverage. One of those specialized fields is road traffic.

In the field of road traffic, legal expenses insurance provides the insured with coverage against the risk of incurring legal expenses when asserting their rights through legal procedures related to traffic and the motor vehicle (e.g. disputes over vehicle use, ownership and vehicle-related mandatory rights, traffic offences, criminal proceedings, administrative proceedings related to vehicles, driver's licenses, vehicle license, distraints, etc.). Bearing that in mind, legal expenses insurance coverage in road traffic should be regarded as independent of motor vehicle liability insurance coverage and of the so-called legal protection clause included in motor vehicle liability insurance terms and conditions.

The paper initially discusses the very notion and general purpose of legal expenses insurance and it goes on to more specific issues related to legal expenses insurance in road traffic, such as the insured, the range of coverage and insurance exclusions.

***Keywords:** legal expenses insurance, insurance contract, legal expenses.*